

De relatie tussen het vak management & organisatie in het vo en het studiesucces bij economische hbo-opleidingen

1. Aanleiding en vraagstelling

1.1 Achtergrond

Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo

Van alle havisten kiest 80% voor een opleiding aan een hogeschool in de directe nabijheid van zijn/haar woonplaats. Dit betekent dat van de totale havo-instroom van de Rotterdamse hogescholen het overgrote deel uit de regio Rijnmond afkomstig is. Een deel van deze leerlingen is niet succesvol in de doorstroom en ruim 1/3 van hen valt uit of switcht van opleiding. Hierdoor gaat talent verloren en wordt het potentieel van de jongeren uit de regio niet volledig benut. Voor de Rotterdamse hogescholen en een groot aantal vo-scholen vormde dit gegeven in het najaar van 2014 de aanleiding om samen te gaan werken om voor deze jongeren een soepele overgang van de havo naar het hbo mogelijk te maken.

Het samenwerkingsverband 'Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo' richt zich op de volgende drie thema's, die met elkaar de pijlers vormen voor een goede aansluiting tussen havo en hbo:

- het kiezen (loopbaanontwikkeling en -begeleiding)
- het kunnen (aansluiting op vaardigheden)
- het kennen (vakinhoudelijke aansluiting Nederlands/communicatie, wiskunde en economie/management & organisatie/bedrijfseconomie)

Bij deze thema's zijn werkgroepen met vertegenwoordiging van zowel het vo als het hbo actief. Zij ontwikkelen en implementeren instrumenten, activiteiten of producten die een concrete bijdrage moeten leveren aan het vergemakkelijken van de overstap.

Werkgroep vakinhoudelijke aansluiting economie/M&O

Binnen de werkgroep vakinhoudelijke aansluiting economie/management & organisatie (M&O) heeft in eerste instantie de ontwikkeling van de Rotterdamse Business Case centraal gestaan. Dit is een lessenserie voor het vo binnen (één van de vakken van) het profiel E&M. Het is een praktische opdracht, die representatief is voor de propedeuse in het hbo, waarin verschillende werkvormen aan de orde komen en die helpt om inzicht te krijgen in de verschillende domeinen binnen de economische sector.

Vervolgens is geïnventariseerd welke vragen er rondom de vakinhoudelijke aansluiting leven. Een veel gehoorde uitspraak is: *'Het studiesucces van studenten die examen hebben gedaan in M&O¹ is groter dan dat van studenten die alleen het vak economie hebben gehad op de havo.'*

---

¹ We spreken over het vak M&O (management & organisatie). Hierbij moet worden opgemerkt dat per 1 augustus 2018 het vak management en organisatie (M&O) in de vierde klassen van havo en vwo is vervangen door het vak 'bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid' (hierna: bedrijfseconomie). Havokandidaten zullen voor dit vak voor het eerst centraal examen afleggen in 2020 en vwo-kandidaten in 2021.

De werkgroep vroeg zich af of dit onderbuikgevoel klopte en wilde dit vermoeden staven met cijfers. Economie is een verplicht vak binnen het E&M-profiel op de havo. Alle vo-leerlingen kiezen naast de verplichte vakken één of twee profielkeuzevakken. M&O is een profielkeuzevak en geen verplichte toelatingsvoorwaarde voor de economische opleidingen binnen het hbo. Havisten moeten veelal economie óf M&O hebben gehad om zich in te mogen schrijven (naast soms andere verplichte vakken zoals wiskunde). Een vo-school mag zelf bepalen of deze het keuzevak M&O aanbiedt.

1.2 Vraagstelling

Om te onderzoeken of het onderbuikgevoel over M&O klopt is de volgende vraagstelling geformuleerd: *Zijn studenten die examen hebben gedaan in M&O succesvoller dan studenten die alleen economie hebben gehad op de havo?*

2. Aanpak

2.1 Kwantitatieve gegevens

Om antwoord te krijgen op de vraag hebben we BMI-cijfers van het propedeuserendement en de uitval in het 1e jaar van de instroomcohorten 2013 t/m 2017 bekeken. Dit hebben we gedaan voor de 12 opleidingen van de 4 economische instituten van Hogeschool Rotterdam.

2.2 Beperkingen

Bij deze analyse hebben we niet gekeken naar de invloed die andere examenvakken hebben op het studiesucces, zoals bijvoorbeeld wiskunde B. We hebben hiervoor gekozen omdat we vooral nieuwsgierig zijn naar de invloed van het vak M&O. Uiteraard zijn er, naast examenvakken, nog veel meer factoren die gerelateerd zijn aan het studiesucces van studenten. Het gaat voorbij aan het doel van dit onderzoek om al deze factoren te onderzoeken.

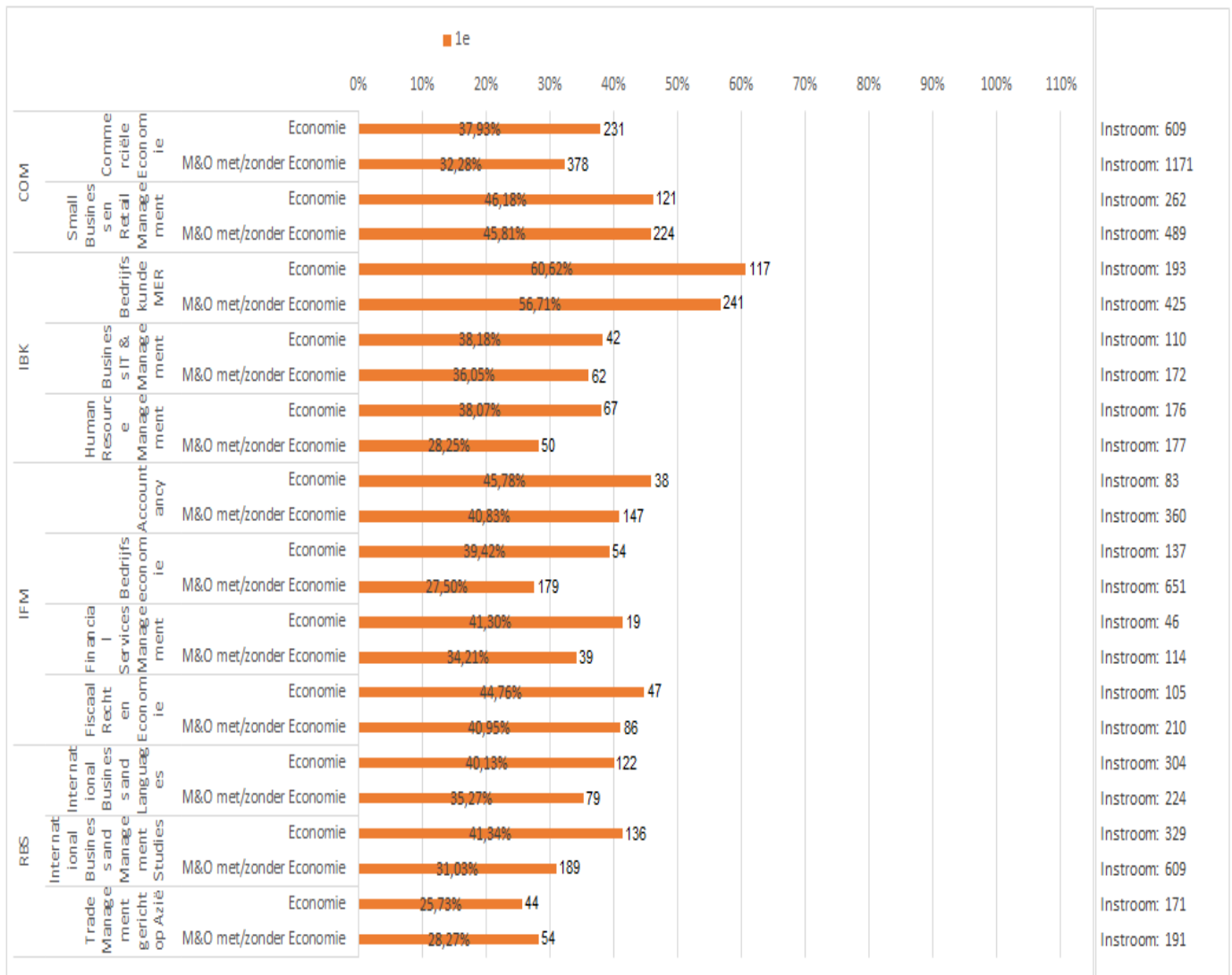
3. Resultaten

3.1 Interpretatie van de resultaten

Als we kijken naar de uitval in het eerste jaar dan valt op dat studenten die op de havo het vak M&O hebben gevolgd bij 11 van de 12 economische opleidingen minder vaak uitvallen dan studenten die alleen examen hebben gedaan in het vak economie (zie figuur 1).

Bij de opleidingen International Business and Management Studies, International Business and Languages, Financial Services Management, Bedrijfseconomie en Commerciële economie is dit verschil in uitval meer dan 5%. Bij Trade Management gericht op Azië is de uitval van studenten met M&O juist groter.

Uitval ratio binnen 1 jaar

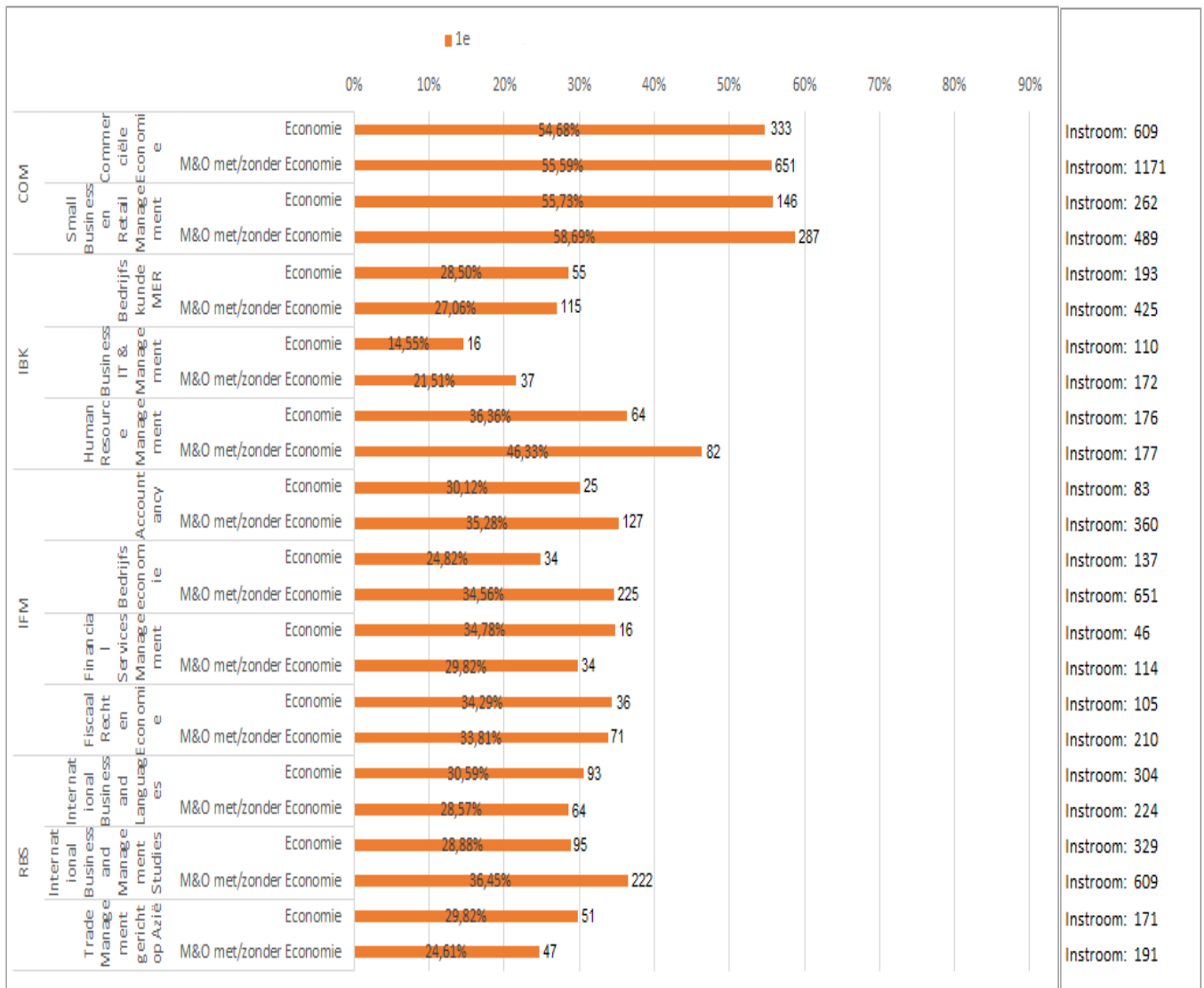
Figuur 1 Percentage studenten dat uitvalt in het eerste jaar voor de samengevoegde instroomcohorten 2013 t/m 2017*

* In dit figuur zijn de (oude) opleidingsnamen, die in 2017 gehanteerd werden, opgenomen.

Als we kijken naar het propedeuserendement dan valt op dat studenten die op de havo het vak M&O hebben gevolgd bij 7 van de 12 economische opleidingen vaker hun propedeuse binnen 1 jaar halen dan studenten die alleen examens hebben gedaan in het vak economie (zie figuur 2).

Bij de opleidingen Business IT & management, Accountancy, Bedrijfseconomie, International Business and Management Studies is dit verschil in het propedeuserendement meer dan 5%. Bij Financial Services Management en Trade Management gericht op Azië is dit juist andersom.

Propedeuse ratio binnen 1 jaar

Figuur 2 Percentage studenten dat binnen één jaar de propedeuse voor de samengevoegde instroomcohorten 2013 t/m 2017*

* In dit figuur zijn de (oude) opleidingsnamen, die in 2017 gehanteerd werden, opgenomen.

3.2 Conclusie

Zijn studenten die examen hebben gedaan in M&O succesvoller dan studenten die alleen economie hebben gehad op de havo?

Het antwoord op deze vraag is dat studenten minder snel uitvallen als ze M&O hebben gehad, maar dat de relatie met het propedeuserendement minder sterk is.

3.3 Vervolgvraag

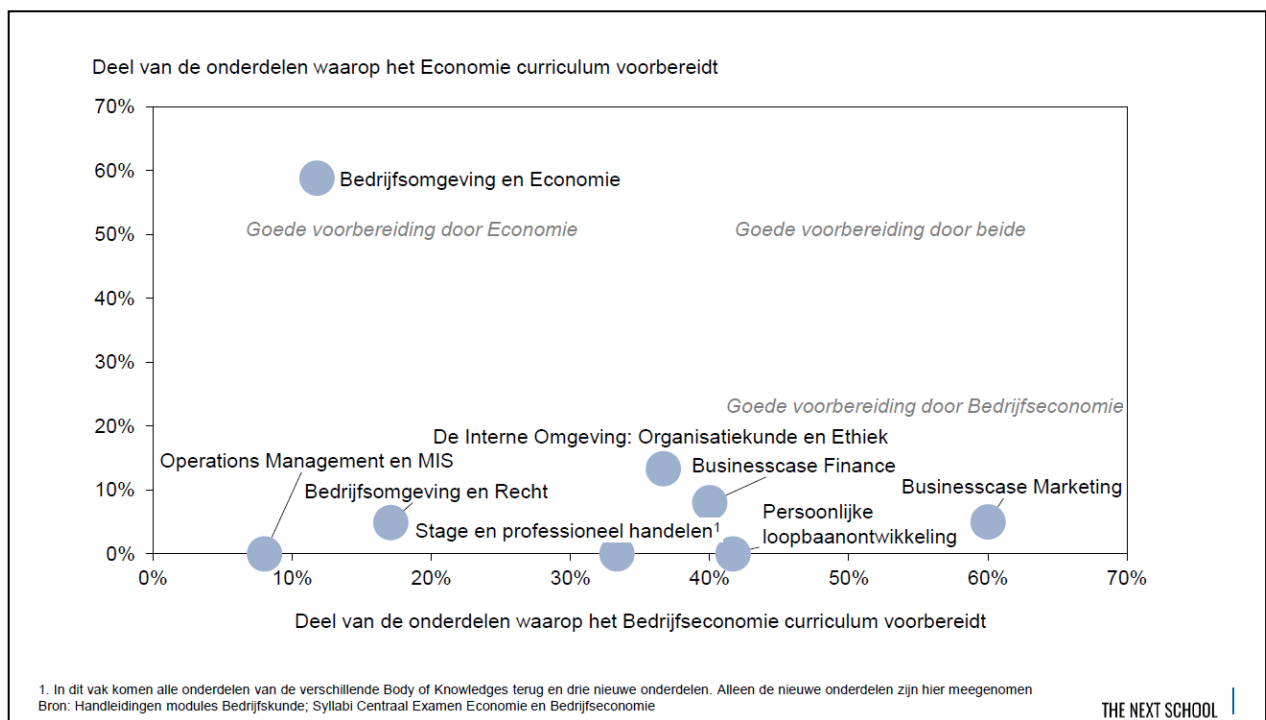
De vervolgvraag die we onszelf kunnen stellen is: hoe ziet de vakinhoudelijke aansluiting eruit?

In welke mate bereiden de examenprogramma's van economie en bedrijfseconomie ²voor op de inhoud van het curriculum van de economische hbo-opleidingen?

In opdracht van het samenwerkingsverband vo-hbo heeft The Next School als pilot kwantitatief onderzoek gedaan naar deze vakinhoudelijke aansluiting. Voor de opleiding Bedrijfskunde is per onderwerp uit de modules van jaar 1 gekeken of hetzelfde onderwerp ook voorkomt in het havocurriculum economie en bedrijfseconomie. Binnen deze analyse is niet gekeken HOE het onderwerp aan bod komt alleen OF het aan bod komt.

In het onderstaande figuur is dit gevisualiseerd door de mate waarin de eerstejaars modules van de opleiding Bedrijfskunde worden voorbereid door het vak economie uit te zetten op de verticale as. De mate waarin het profielkeuzevak bedrijfseconomie voorbereidt, is uitgezet tegen de horizontale as. Hierbij is het percentage van de onderwerpen die aan bod gekomen zijn bij economie en bedrijfseconomie weergegeven. Bij de module Businesscase Finance worden bijvoorbeeld 40 % van de onderwerpen voorbereid door het vak Bedrijfseconomie en minder dan 10 % van de onderwerpen uit deze module worden voorbereid door economie. Voor de opleiding Bedrijfskunde blijkt dat de meeste modules van jaar 1 beter worden voorbereid door het vak bedrijfseconomie dan het vak economie.

Figuur 3 Mate waarin de modules van de HR-opleiding Bedrijfskunde worden voorbereid door de examenprogramma's van economie en bedrijfseconomie

² Bij dit vervolgonderzoek is gekeken naar bedrijfseconomie i.p.v. M&O. Hier is voor gekozen omdat Havokandidaten vanaf 2020 examen zullen afleggen in dit nieuwe vak. Daarnaast is het examenprogramma van bedrijfseconomie een uitbreiding van het programma M&O. Toegevoegd is dat marketing mede moet worden beschouwd vanuit het gezichtspunt van de consument en samenleving. Het algemeen vormend karakter van het vak wordt hiermee versterkt.

Naar aanleiding van de bovenstaande uitkomsten heeft er een gesprek plaatsgevonden met de opleidingsmanager van Bedrijfskunde. De resultaten uit het pilotonderzoek leveren volgens hem interessante informatie op: duidelijk wordt dat de overstap naar de opleiding groot is voor studenten die alleen economie hebben gehad. Er moet meer aandacht zijn voor vakinhoudelijke aansluiting vo-hbo. Met de informatie wordt nog eens goed naar de opzet en inhoud van het eerstejaars curriculum gekeken. Vanwege de overlap in informatie kan het zijn dat studenten die bedrijfseconomie hebben gehad, meer uitdaging nodig hebben. Met de resultaten van dit onderzoek kan het onderwijs meer gepersonaliseerd worden en het studiesucces toenemen. Uitbreiding van het onderzoek naar alle economische hbo-opleidingen kan doorverwijzing vergemakkelijken.

4. Aanbevelingen

De werkgroep adviseert om de aansluiting van de havocurricula van economie en M&O op alle economische hbo-opleidingen te onderzoeken. De economische opleidingen kunnen naar aanleiding van deze resultaten hun curriculum aanscherpen en/of tijdens colleges andere accenten leggen en studenten bij dreigende uitval beter doorverwijzen naar andere economische hbo-opleidingen. Daarnaast lijkt het de werkgroep belangrijk om de resultaten met decanen uit het vo, de (PR-teams) van de economische opleidingen en hbo-afdeling Studievoorlichting te delen, zodat zij deze mee kunnen nemen in hun voorlichting. Het ligt voor de hand naar aanleiding van de uitkomsten ook contact te zoeken met curriculum.nu, die zich bezighoudt met de curriculumherziening van het vak economie in het vo.

Het onderzoek levert de economische opleidingen de volgende resultaten op:

1. Een database met daarin van elk van de behandelde onderwerpen per module het bijpassende onderdeel uit het havocurriculum (indien aanwezig).
2. Een presentatie voor de deelnemende opleidingen met daarin:
  - a. Inzichten in de mate waarin studenten worden voorbereid op de specifieke modules van de opleiding.
  - b. Inzicht in de belangrijkste onderdelen van het havocurriculum voor de voorbereiding op die specifieke opleiding.
  - c. Een vergelijking met de andere economische opleidingen in de mate waarin de economische vakken op de middelbare school voorbereiden.
  - d. Inzichten in de tekorten in de voorbereiding op bepaalde thematische clusters (bijv. IT en Data of Macro-economische begrippen).

Zoals eerder beschreven is binnen deze analyse niet gekeken HOE het onderwerp aan bod komt maar alleen OF het aan bod komt. Daarom is het zinvol dit kwantitatieve onderzoek aan te vullen met de volgende zaken:

1. Interviews met docenten en/of curriculumcommissie om de kwantitatieve data te verrijken.
2. Een koppeling met de modulecijfers om o.a. de volgende hypothesen te kunnen testen:
  - a. Is economie of bedrijfseconomie belangrijker in de voorbereiding op een specifieke hbo-studie? Hierbij is het van belang de prestaties van studenten in het vo bij andere vakken, profielkeuze én eindcijfers op een correcte manier mee te nemen in de analyse.
  - b. Zien we inderdaad dat hbo-modules waar het havocurriculum slecht op voorbereid, vaak een struikelblok vormen voor de studenten?